

Sadržaj

Događaji

Saopćenja za javnost

Mediji o medijima

Konkursi

Linija za pomoć novinarima

Novinari i radnici u medijima i dalje nisu prioritet zaštite državnih institucija

Piše: Admir MUSLIMOVIĆ

Pravosudna zajednica svjesna je problema ugroženosti medijskih sloboda

Piše: Amir KAPETANOVIĆ

Nedostatak sistemskog pristupa kao odraz položaja novinara u društvu

Piše: Arben MURTEZIĆ

Mapiranje mora dati obimne i prepoznatljive podatke, a ne samo izvode iz evidencija

Piše: Edin IBRAHIMEFENDIĆ

Prijetnje i napadi na novinare preselili su se u online sferu

Piše: Mirna MILJANOVIĆ

Vildana Džekman, koordinatorica Linije za pomoć novinarima: Moramo imati sistemske i zvanične statistike o napadima na novinare

Razgovarala: Maja RADEVIĆ

Uvodnik

Zašto nam je važno mapiranje napada na novinare u okviru institucija

U posljednjem izvještaju Evropske komisije navodi se da vlasti u Bosni i Hercegovini u protekloj godini nisu postigle napredak u rješavanju ključnog prioriteta o jamčenju slobode izražavanja i medija i zaštiti novinara, posebno kroz osiguravanje odgovarajućeg praćenja slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima i medijskim radnicima.

Nastavljaju se politički pritisci, zastrašivanje i uznemiravanje novinara, uključujući fizičke i verbalne napade, bez odgovarajućih institucionalnih mjera.

– **Ozbiljna zabrinutost i dalje postoji zbog političkog pritiska, zastrašivanja i prijetnji novinarima. Visokopozicionirani političari pribjegli su javnim napadima i omalovažavajućim primjedbama na račun novinara, analitičara i medijskih radnika, posebno žena. Vlasti nastavljaju umanjivati ovo pitanje, a javne institucije ne prikupljaju podatke o prijetnjama i napadima na novinare i medijske radnike –** stoji u Izvještaju Evropske komisije.

Tokom 2020. godine Udruženje BH novinari zabilježilo je ukupno 69 slučajeva napada i prijetnji novinarima, te drugih oblika kršenja novinarskih prava i sloboda. Linija za pomoć novinarima, koja djeluje u okviru BH novinara, trenutno je jedini servis koji vodi sveobuhvatnu evidenciju o napadima na novinare i kršenjima njihovih prava na prostoru cijele države. Međutim, taj posao znatno je otežan zbog činjenice da institucije još uvijek odbijaju uspostaviti registre slučajeva koji se tiču novinara i medija - za sada je to učinio samo MUP Republike Srpske.

Finansirano
od strane Evropske unije
i Vijeća Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Vijeća Evrope

Događaji

02.09.2021.

[Neophodno formiranje novinarskog sindikata i bolja edukacija o medijskim pravima i slobodama](#)

02.09.2021.

[Održana radionica o medijskoj pismenosti za marginalizovane kategorije žena](#)

18.09.2021.

[Mreža novinarki u BiH: Sigurne i snažne novinarku trebaju bh. društvu](#)

23.09.2021.

[Neophodan zakonski okvir: Online nasilje na novinare ima zastrašujuće i dugotrajne posljedice](#)

11.10.2021.

[EFJ: Finansiranje lokalnih medija mora biti transparentno i neovisno od politike](#)

26.10.2021.

[Monitoring lokalnih medija u BiH: Političari moraju shvatiti da mediji nisu njihov „servis“](#)

Saopćenja za javnost

15.09.2021.

[SJ: Brutalna kampanja protiv Lejle Turčilo i Borke Rudić iz Sarajeva mora prestati](#)

27.09.2021.

[BH novinari: Političari moraju poslati jasnu poruku da su napadi na medijske radnike nedopustivi](#)

01.10.2021.

[BH novinari: Predstavnici vlasti u RS-u moraju prestati stavljati mete na čelo novinarima!](#)

15.10.2021.

[BH novinari: Finansiranje lokalnih medija mora biti transparentno i u interesu svih građana](#)

Mediji o medijima

16.09.2021.

[Evropska federacija novinara osudila govor mržnje prema Borki Rudić i Lejli Turčilo](#)

16.09.2021.

[Sud u Mostaru novčano kaznio muškarca koji je ošteti opremu novinara Oručeviću](#)

20.10.2021.

[Izveštaj Evropske komisije: Ozbiljna zabrinutost zbog političkog pritiska i zastrašivanja novinara u BiH](#)

26.10.2021.

[Muškarac koji je prijetio Bursaću i Sukoviću osuđen na četiri mjeseca uslovno](#)

Postojanje ovakvih baza podataka, osobito u okviru pravosudnih institucija, neophodno je kako bi se mogla dobiti stvarna slika o kršenjima medijskih sloboda u BiH i voditi evidencija o najčešćim vrstama napada, sudskoj praksi u ovim slučajevima i sankcijama za počiniocima. To bi ujedno omogućilo domaćim sudovima da međusobno uporede postupanje i sankcije u takvim slučajevima i usklade ih sa praksom Evropskog suda za ljudska prava, ali i da bolje upoznaju prava novinara i medija, te na koncu ispune i jedan od uvjeta za pridruživanje EU.

O ovoj temi u 78. izdanju biltena E-novinar pišu i govore: **Mirna Miljanović**, načelnica Odjeljenja za odnose s javnošću MUP-a Republike Srpske, **Edin Ibrahimfendić**, stručni savjetnik Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH, **Admir Muslimović**, novinar BIRN-a BiH, **Amir Kapetanović**, sudija Suda BiH, **Arben Murtezić**, direktor Centra za edukaciju sudija i tužilaca Federacije BiH i **Vildana Džekman**, koordinatorica Linije za pomoć novinarima Udruženja BH novinari.

Maja Radević, urednica biltena E-novinar

Ovaj bilten je pripremljen uz finansijsku podršku zajedničkog programa Evropske unije i Vijeća Evrope. Stavovi izraženi u njemu ne predstavljaju nužno zvanične stavove bilo koje strane.

Registrom napada na novinare dijelom bi se uspostavio određeni sistem nadzora nad licima koja su povratnici u slučajevima napada na novinare i onemogućavanja slobodnog rada medija. Međutim, to ne bi uopšte riješilo suštinski problem zaštite novinarskih djelatnika

Novinari i radnici u medijima i dalje nisu prioritet zaštite državnih institucija

Piše: Admir MUSLIMOVIĆ

Učestalo ugrožavanje medijskih sloboda, pritisci, prijetnje i otvoreni napadi na novinare i ostale medijske radnike prisutni su u bosanskohercegovačkoj svakodnevnici, a konkretniji pomaci po pitanju adekvatnog procesuiranja, sankcioniranja ili preveniranja tih pojava nisu napravljeni.

Iako su novinari, medijski radnici i strukovna udruženja upozoravali na potrebu adekvatnijeg rješavanja zakonodavnog okvira, kojim bi se procesuiranje odgovornih za prijetnje i napade na novinare učinilo efikasnijim, izostala je reakcija nadležnih zakonodavnih tijela. Istovremeno je ukazivano i na propuste u poštivanju postojećih zakona, te su brojne prijetnje i napadi na novinare i medijske radnike ostali nekažnjeni.

Status novinara unutar zakona

Novinarske zajednice u Bosni i Hercegovini bezuspješno traže da se uspostavi posebni ombudsman za medije, kao i registar napada na medijske radnike, što bi trebalo djelovati kao nezavisni mehanizam zaštite slobode izražavanja, ali njihova borba za sada je uzaludna.

„Napadi na novinare dolaze najčešće iz vrhova vlasti, stranaka, njima bliskih moćnika i njima bliskih kriminalaca. Ti napadi pokazuju bahatost i totalitarni karakter vlasti. Vlast koja ima utjecaj na pravosudne organe onemogućava istrage, podizanje tužbi i izricanje kazni protiv vinovnika tih napada. Zbog toga je važno zabilježiti svaki napad i sačiniti spisak napadača na novinare. To je minimum, i prvi korak u cilju zaštite novinara. Taj registar može biti poticaj i pritisak na vlast da se donesu neophodni propisi i zakonska rješenja u cilju systemske zaštite novinara“, kaže prof. dr. Enes Osmančević, komunikolog i univerzitetski profesor iz Tuzle.

A m a n d a n i m a na krivične zakone BiH, FBiH, RS-a i Brčko distrikta, koje su BH novinari uputili nadležnim vladama i parlamentarnim zastupnicima, predloženo je da se u važeće zakone ugrade odredbe koje bi štatile novinare na način kako su zaštićene službene osobe u vršenju profesionalne dužnosti. Inicirane su i izmjene koje podrazumijevaju prioritarno rješavanje napada na novinare.

rane su i izmjene koje podrazumijevaju prioritarno rješavanje napada na novinare.

Nakon što je Zastupnički dom Parlamenta FBiH 2019. usvojio inicijativu za dopunu Krivičnog zakona FBiH odredbama koje bi štatile novinare dok obavljaju profesionalne zadatke, dvije godine kasnije još se čeka na njihovo usvajanje. Amandmanima na ovaj zakon, novinari bi trebali biti nominalno prepoznati kao osobe koje je potrebno posebno zaštititi dok obavljaju profesionalne zadatke, pa bi napadi na njih bili tretirani kao napadi na službene osobe, što podrazumijeva oštrije sankcionisanje. Status službene osobe novinari su dobili u zemljama regiona, poput Srbije i Hrvatske.

„Što se tiče statusa službene osobe za novinarske radnike, lično smatram

Linija za pomoć novinarima

Aktuelni slučajevi:

[1. Napad na snimatelja Insajder.in:](#)

[2. Napad Milorada Dodika na Tanju Topić](#)

[3. Napad Elmedina Konakovića na Avdu Avdića](#)

[4. Napad na prof. Lejlu Turčilo i Borku Rudić](#)

[5. Zabrana pristupa informacijama](#)

da moramo dijelom propitivati i odgovornost novinara u tom slučaju. Slobodan protok informacija stavlja odgovornost na više subjekata društvenih procesa. Ako govorimo o pravu javnosti da ima pristup informacijama, ako govorimo o statusu novinara kao javnih djelatnika i zakonskim okvirima za njihov rad, onda moramo govoriti i o profesionalnosti samih novinara. Realno gledajući, primjena novih tehnologija, multipliciranje online platformi za distribuciju vijesti, pa i neregulisanost medijskog tržišta su omogućili da se danas novinarima nazivaju osobe koje nemaju elementarnu pismenost, ne raspolažu potrebnim obrazovanjem ili čak svjesno rade u interesu određenih političkih ideologija. Samim tim ne mogu biti obuhvaćeni ni odredbama kojima bi bio zaštićen njihov rad“, smatra Mirza Mehmedović, vanredni profesor na Odsjeku žurnalistike Univerziteta u Tuzli.

Važeći Krivični zakon ne prepoznaje novinarstvo kao profesiju koju je potrebno posebno zaštititi, te je potrebno uvesti krivično-pravnu zaštitu novinara. Dodjela statusa službene osobe na terenu sa sobom nosi i određene nejasnoće, prouzrokovane falinkama u samom pravosudnom sistemu, smatraju stručnjaci.

„Dodjela statusa službene osobe novinarima bi, s jedne strane, omogućila neku vrstu zaštite od napada, ali samo u slučaju da imamo efikasnu policiju, tužilaštvo i sudove koji bi mogli dokumentovati napade na novinare, podizanje tužbi i sudske presude protiv napadača. U protivnom, to bi moglo biti samo mrtvo slovo ba papiru. S druge strane, novinarstvo kao slobodna profesija podrazumijeva veliki broj slobodnih novinara, blogera, građana-novinaru i aktivista koji su sudionici javne komunikacije na različitim platformama ili društvenim mrežama na kojima izražavaju svoje stavove. Kako njima osigurati zaštitu, kako im priznati status novinara ili službene osobe?“, kaže Osmančević.

Registrom napada na novinare dijelom bi se uspostavio određeni sistem nadzora nad licima koja su povratnici u slučajevima napada na novinare i onemogućavanja slobodnog rada medija. Međutim, to s druge strane ne bi uopšte riješilo suštinski problem zaštite novinarskih djelatnika ukoliko sam registar ne bi direktno definisao i sudske presude za lica koja su u više navrata identificirana kao napadači na novinare.

Narodna skupština Republike Srpske (NSRS) nije prihvatila prošlogodišnju inicijativu da se kod krivičnog djela ugrožavanje sigurnosti dodaju novinari ili drugi medijski djelatnici ili da se propiše novo krivično djelo „Sprečavanje novinara u vršenju profesionalne dužnosti“. U obrazloženju je navedeno kako su Zakonikom propisana i krivična djela tjelesne povrede, teške tjelesne povrede, kao i ugrožavanje sigurnosti, a koji na jednak način tretira i štiti sve građane i profesije od napada, kao što su ljekari, profesori, nastavnici i mnogi drugi, koji su u svom radu izloženi mogućnosti napada u obavljanju svog posla.

Navedeno je kako će mogućnost propisivanja predloženog krivičnog djela biti razmatrana kada se obezbijede pretpostavke da se u Krivični zakonik uvrste i krivična djela protiv časti i ugleda. Na ovaj način su novinari u BiH ostavljeni u nepovoljnijoj poziciji u odnosu na medijske zaposlenike u Srbiji i Hrvatskoj, u čije krivične zakone su ugrađene ovakve odredbe.

Uslov za pridruživanje EU

Uloga medija ključna je za evropske integracije, ali političke strukture u BiH nisu našle za shodno da ovaj problem rješavaju na adekvatan način u zakonskim okvirima.

U medijskoj zajednici smatraju da bi poboljšanje položaja novinara i zaštita slobode izražavanja moglo pomoći ne samo demokratizaciji društva, već i da Bosna i Hercegovina što kvalitetnije i brže ispuni uslove za pridruživanje Evropskoj uniji.

Prema podacima Udruženja BH novinari, od početka 2018. do oktobra ove godine evidentirana su 143 slučaja kršenja novinarskih prava, među

kojima su i fizički napadi i prijetnje.

Preko Linije za pomoć novinarima u okviru Udruženja BH novinari zabilježeno je 58 slučajeva kršenja prava novinara u 2018. godini, uključujući šest slučajeva fizičkog napada, 17 slučajeva prijetnji i devet slučajeva političkog pritiska. U 2019. godini BH novinari su zabilježili 56 slučajeva kršenja prava novinara, uključujući devet slučajeva fizičkih napada i 21 prijetnju, od čega osam prijetnji smrću i deset slučajeva političkih pritisaka. Tokom 2020. registrirano je 69 novih slučajeva napada na novinare u BiH i kršenja novinarskih prava i medijskih sloboda. Institucija ombudsmena za ljudska prava je u 2019. godini zaprimila 18 žalbi novinara, u odnosu na devet iz 2018. godine.

Dosadašnja sudska praksa, kada je u pitanju procesuiranje napada, rezultirala je osjećajem nesigurnosti i nezaštićenosti kod novinara i medijskih radnika u BiH

Pravosudna zajednica svjesna je problema ugroženosti medijskih sloboda

Piše: Amir KAPETANOVIĆ

Na početku članka odmah želim naglasiti da ću se referirati na mapiranje napada na novinare u okviru pravosudnih institucija, čiji sam član i koja problematika stoga mi je najviše poznata.

Naime, nije nepoznata činjenica da Bosna i Hercegovina po svim relevantnim kako međunarodnim, tako i domaćim izvještajima, nazaduje u pogledu zaštite sigurnosti novinara. Tako izvještaj Reportera bez granica koji, između ostalog, obuhvaća sve vrste direktnih napada na medijske slobode – od ubistava, fizičkih napada, do zatvaranja novinara, kao i sve oblike cenzure, zabrana i uznemiravanja, pokazuje rapidan pad. Neke sad već davne 2007. godine, Bosna i Hercegovina se nalazila na 34. mjestu izvještaja, što je i tada predstavljalo pad u odnosu na period obuhvaćen ranijim izvještajem za 15 mjesta. Međutim, najnoviji izvještaj Reportera bez granica za 2020. godinu nam kaže da se Bosna i Hercegovina nalazi na čak 58. mjestu.

Stanje sigurnosti novinara zorno prikazuje i izvještaj Udruženja BH novinari, gdje se navodi da je „tokom 2020. godine registrirano ukupno 26

slučajeva napada, prijetnji i pritisaka na novinare i medije u Bosni i Hercegovini, među kojima i 3 fizička napada, 6 prijetnji smrću te 7 napada i prijetnji upućenih medijskim kućama.“ Zbog toga ni ne čudi da je među samim novinarima i njihovim

udruženjima u BiH prisutna već duže vremena ideja da se novinari proglašavaju službene osobe po odredbama Krivičnog zakona, odnosno da se napad na novinare tretira kao napad na službene osobe.

Posljednji takav pokušaj, kao što je poznato, bio je u Republici Srpskoj, gdje ovaj prijedlog ipak nije dobio potrebnu podršku. Staviše, dolazili su prijedlozi od pojedinih ministara u Vladi Republike Srpske da se ponovo izvrši kriminalizacija klevete, odnosno da se u krivični zakonik vrte krivična djela uvrede i klevete koja su u BiH brisana iz krivičnih zakona još 1999. godine, što bi nesumnjivo predstavljao ogroman korak unazad u pogledu zaštite slobode izražavanja.

„Naročito je potrebno raditi kako na edukaciji samih tužilaca, ali sudija i novinara u razumijevanju temeljne činjenice da se svi oni nalaze na istom zadatku izgradnje slobodnog i prosperitetnog društva, bez kriminala i korupcije“

Poznato je da krivični zakoni susjednih država propisuju posebna krivična djela koja tretiraju ugrožavanje sigurnosti novinara. Tako je članom 138. stav 3. Krivičnog zakonika Republike Srbije već odavno propisano kao kvalifikovano krivično djelo ugrožavanje sigurnosti, koje je izvršeno prema licu koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informisanja u vezi sa poslovima koje obavlja. Međutim, ako se ponovo vratimo na referentne izvještaje međunarodnih organizacija koji se baš sačinjavaju i po ovom kriterijumu napada na novinare, vidimo da su rezultati porazni. Tako se Republika Srbija nalazi iza Bosne i Hercegovine na 93. mjestu u izvještaju Reportera bez granica za period 2020. godine. Naravno, razlozi za lošiji položaj Republike Srbije u odnosu na našu zemlju po kriteriju poštivanja medijskih sloboda, tražio bi dublju analizu utvrđivanja uzoraka koja prelazi okvire jednog novinarskog članka.

Kao pripadnik pravosudne zajednice, smatram da je naročito potrebno raditi kako na edukaciji samih tužilaca, ali sudija i novinara u razumijevanju temeljne činjenice da se svi oni nalaze na istom zadatku izgradnje slobodnog i prosperitetnog društva bez kriminala i korupcije, te da bez slobode izražavanja nema osnovnih uslova za razvoj demokratskog društva. Mislim da bi razvijena svijest o takvim fundamentalnim činjenicama više doprinijela zaštiti medijskih sloboda u Bosni i Hercegovini nego odredbe krivičnih zakona.

Sa druge strane, da je pravosudna zajednica svjesna problema ugroženosti medijskih sloboda i sigurnosti novinara u Bosni i Hercegovini, vidi se u tome što je Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH upravo na inicijativu udruženja novinara uradilo ono što je u ingerenciji istoga, a to je da je u sistemu za automatsko upravljanje predmetima u sudovima, odnosno tužilaštvima (CMS/TCMS), uvedena opcija da se predmeti mogu pretraživati po zanimanju novinar. Na osnovu takve opcije moguće je npr. na godišnjoj razini za 2020. godinu dobiti tačne podatke o ukupnom broju krivičnih prijavi koji se odnose i na krivično djelo ugrožavanja sigurnosti gdje se novinari pojavljuju u ulozi oštećene osobe, između ostalog, te podatke kako su isti tretirani od strane tužilaštva, odnosno sudova tj. kakve su odluke donesene. Iste podatke je moguće dobiti i za predmete koji se tiču slobode izražavanja, odnosno predmete klevete gdje je sudska zaštita osigurana u građanskom, a ne krivičnom postupku.

Sve naprijed rečeno govori u prilog činjenice da problem evidentno postoji i da se hitno mora rješavati, ako želimo da živimo u iole demokratskom društvu i ako težimo integraciji u Evropsku uniju. Bez adekvatne zaštite medijskih aktera, naročito novinara kao tzv. četvrte grane vlasti, Bosni i Hercegovini će biti dalek put do Brisela.

Nedostatak sistemskog pristupa kao odraz položaja novinara u društvu

Piše: Arben MURTEZIĆ

Vijeće Ministara Bosne i Hercegovine je prije nešto više od dvije godine donijelo Akcioni plan za realizaciju prioriteta iz Analitičkog izvještaja Evropske komisije. Pomenuti plan se sastoji od 60 stranica na kojima se nalaze isključivo tabele u kojima su sadržane usaglašene mjere. Generalno, u dokumentima koji se tiču EU integracija tabele se koriste češće nego na sportskim stranicama novina, a gotovo jednako često kao kod računovodstvenih izvještaja.

Među ovim mjerama je vođenje evidencije napada na novinare u BiH, te pravovremeno postupanje po svim saznanjima o napadima u skladu sa nadležnostima, odnosno istraživanje i procesuiranje svakog evidentiranog slučaja.

Različite prakse

Drugi dio zaključka se čini suvišnim, obzirom da je obaveza istraživanja, otkrivanja i gonjenja počilaca krivičnih djela navedena kao suštinska obaveza tužilaca u svim Zakonima o krivičnom postupku koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Međutim, interesantno je vidjeti šta je sa prvim dijelom zaključka, koji se ne čini posebno ambicioznim, a ni teško provodivim.

„Ako jedna mjera kao što je evidentiranje napada nije sprovedena do kraja, kako očekivati da se poduzmu daleko zahtjevnije aktivnosti na poboljšanju statusa novinara?“

Prema Finalnom izvještaju o realizaciji pomenutog Akcionog plana iz jula 2020. godine (novih 200 stranica tabela), Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine je kao jedna od institucija zadužena za sprovođenje ovog zaključka izvijestila da je u Sistemu za elektronsko upravljanje predmetima omogućeno označavanje zanimanja „novinar“, na osnovu čega se mogu dobiti izvještaji o svim predmetima u kojima se pojavljuju novinari u bilo kojoj ulozi. Nema informacija da li je mogućnost da se dobije ovakav izvještaj ikada iskorištena.

Federalna uprava policije je izvijestila da vodi zakonom određene evidencije gdje se na propisan način bilježe i predmeti vezani za napade na novinare, a MUP Republike Srpske da se evidencije napada na novinare redovno sprovode od aprila 2016. godine, te svi napadi evidentiraju, izvještaji se podnose tužilaštvu ili se izdaju prekršajni nalozi.

U kantonima su različite prakse, od toga da se podaci redovno prikupljaju, do izgovora da su za posebno vođenje evidencije potrebne zakonske izmjene. Suštinski, prema navedenom može se reći evidencija i podaci koje imaju svi državni organi na različitim nivoima o ovom problemu, nisu ništa potpuniji od onih koje ima nevladina organizacija BH novinari. Istina, institucija koja se izdvaja po shvatanju značaja i pristupu ovom problemu je Institucija ombudsmana/ombudsmena za ljudska prava. Činjenica da po pitanju zaštite novinara najviše čini institucija koja se po prirodi stvari bavim ranjivim i diskriminiranim grupama, dovoljno govori sama po sebi.

Obzirom da je sve manje neizvjesnosti vezane za ulazak Bosne i Hercegovine u Evropsku Uniju, odnosno da je gotovo izvjesno da u EU nećemo ući „za ovog života“, dobija na važnosti često ponavljani stav da je pridržavanje demokratskih standarda i vladavine prava neophodno zbog nas, a ne zbog EU. Isto tako, legitimno je različite EU izvještaje objektivno i kritički analizirati, posebno obzirom na nekad upitnu metodologiju i netransparentne izvore koji su korišteni pri izradi ovih dokumenata. Međutim, ako u pomenutom Analitičkom izvještaju postoji nesporni dio, to je onaj koji se odnosi na status novinara u Bosni i Hercegovini. Između ostalog, konstatuju se notorne činjenice da je, generalno, radni status novinara prije svega obilježen nesigurnošću i nedostatkom institucionalne zaštite. Zbog ovoga su verbalni i fizički napadi na novinare samo najuočljivija manifestacija lošeg statusa ove profesije.

Obaveza na evropskom putu

Ako jedna mjera kao što je evidentiranje napada nije sprovedena do kraja, kako očekivati da se poduzmu daleko zahtjevnije aktivnosti na poboljšanju statusa novinara? Tako se, primjera radi, u pomenutom Akcionom planu navodi i usvajanje propisa o transparentnosti vlasništva nad medijima i kriterijuma javnog oglašavanja, o čemu u navedenom izvještaju stoji samo da se nadležne institucije nisu mogle usaglasiti.

Naravno, ni ovako kratak tekst o ovoj temi ne može proći bez pominjanja Evropske konvencije o ljudskim pravima. Konvencija za države najčešće

predviđa negativne obligacije, odnosno brani ograničavanje različitih prava od strane državnih organa ukoliko to nije neophodno u demokratskom društvu. Međutim, kada se govori o novinarstvu, zbog izuzetnog značaja za društvo, država je dužna da novinare čuva ne samo od sebe, već i od svih drugih.

Ako smo ulazak u EU već pomalo prežalili, onda kao članica Vijeća Evrope, što je bar za sada neupitno, moramo ispoštovati ovu pozitivnu obligaciju.

Mapiranje mora dati obimne i prepoznatljive podatke, a ne samo izvode iz evidencija

Piše: Edin IBRAHIMEFENDIĆ

Jedno od pitanja koje se često pojavljuje prilikom diskusija o položaju novinara i slobodi medija u Bosni i Hercegovini je broj napada na novinare i slučajeva kršenja medijskih sloboda, s posebnim fokusom na evidencije i baze podataka kojima raspolažu različiti policijski organi, Institucija ombudsmena i pravosuđe. Podaci s kojima navedeni organi raspolažu se razlikuju zbog različitih funkcija i nadležnosti te je u svrhu kako dobivanja jasnije slike o ovim pojavama, tako i poduzimanja drugih mjera, potrebno izvršiti mapiranje.

Mapiranje bi u ovom slučaju bio proces objedinjavanja različitih podataka, obrada i grafičko prikazivanje, kategorizaciju i razdvajanje kako bi imali analitičniji pregled, jer svako od gore navedenih tijela vlasti napade i kršenja podvodi u skladu sa propisima koji se odnose na njihov rad. Isto tako, mapiranje bi predstavljalo i mehanizam praćenja niza slučajeva u kojima bi mogli uočiti određene obrasce postupanja počinitelaca, najčešće profile u koje spadaju žrtve (žene, freelanceri i drugo), kao i način na koji tijela vlasti reaguju, od brzine postupanja, do obima mjera i eventualno izrečenih sankcija.

Kompleksan proces

Napad, u najširem smislu, možemo definisati kao svaki agresivni čin usmjeren ka uništenju ili povredi nečijeg fizičkog ili psihičkog integriteta. Percepcija javnosti kada se govori o napadu je uvijek isključivo vezana za fizički napad ili direktno upućenu prijetnju novinaru, dok vrlo često to nije slučaj. Svakako, određeni vidovi klevetničkog izražavanja, neprofesionalnog ophođenja i uvredljivih izjava nisu napadi, ali ukoliko se ponavljaju i imaju određeni obrazac oni zaslužuju da se na njih obrati pažnja.

Policijski organi po prijemu prijave provode istražne radnje i u toku istrage utvrđuju osnovanost, te nakon toga pokreću prekršajne postupke ili dostavljaju dalje na rad predmete tužilaštvu. Tužilaštvo u skladu sa svojim nadležnostima, nakon eventualno provedenih daljih istražnih radnji, donose naredbe o nesprovođenju postupka, obustavi postupka ili podižu optužnicu. Nakon sudskog postupka, odnosno pravosnažnosti presude, utvrđuje se da li postoji krivično djelo, ko je odgovoran i stepen odgovornosti.

Prednost prikupljanja podataka kroz ovakav postupak, od policijskog rada do tužilačke, odnosno sudske odluke je potpuno objektivno utvrđivanje odgovornosti počinitelaca, njihov broj, stepen odgovornosti, kao i vrste sankcije koju su dobili. Nedostatak ovog pristupa je što cijeli niz postupaka u kojima istrage budu obustavljene zbog nedostatka dokaza ne možemo jasno uvrstiti u evidencije, kao i slučajeve eventualne zastarjelosti, nedostupnosti osoba i slično.

Možda je to najbolje sagledati kroz primjer prijetnji upućenih novinarima. Prijetnja, za koju se u toku istrage utvrdi da nije bila kredibilna i da nema

„Mapiranje bi predstavljalo i mehanizam praćenja niza slučajeva u kojima bi mogli uočiti određene obrasce postupanja počinitelaca, najčešće profile u koje spadaju žrtve, kao i način na koji tijela vlasti reaguju“

osnova za procesuiranje lica koje ju je uputilo, svejedno može izazvati veliki nivo psihičke uznemirenosti prema osobi prema kojoj je upućena.

Mapiranje mora dati obimne i prepoznatljive podatke, a ne samo izvode iz evidencija.

Institucija ombudsmena u okviru svojih nadležnosti prikuplja podatke koje se odnose na njen rad, odnosno na sve povrede prava i sloboda na koje mogu ukazati osobe i organizacije koje upućuju žalbe. Naravno, rad Institucije ombudsmena je prevashodno usmjeren ka povredama prava počinjenih od strane tijela vlasti, te napade na novinare i kršenja medijskih sloboda ona najčešće razmatra kroz razmatranje postupanja tijela vlasti. Zbog različitih načina prikupljanja podataka i zakonskog okvira koji se odnosi na njihov rad, podaci s kojima raspoložu će svakako varirati, te zato proces mapiranja mora biti fleksibilan.

Zbog čega je potrebna fleksibilnost i drugačiji način mapiranja takvih podataka osim striktnog preuzimanja podataka iz evidencija? Najjednostavniji odgovor bio bi da su napadi i utjecaj na medijske slobode danas kompleksniji i mogu kombinovati različite forme.

Kampanja online uznemiravanja i dezinformacija preko portala i društvenih mreža, koja može biti vođena od pojedinca ili neke manje grupe, nikada možda neće imati formu napada niti upućene prijetnje, ali za osobu prema kojoj je kampanja usmjerena, ona svejedno ima štetne posljedice. One se ogledaju u vidu straha, uznemiravanja, gubitka povjerenja u sebe nakon dužeg perioda profesionalne i lične diskreditacije. Takav napad i njegova klasifikacija neće nekad potpasti pod klasifikacije kroz koje se vode istrage i krivični postupci. Zato i mapiranje mora biti s jedne strane što objektivnije, ali ukazati i na ovu drugu dimenziju.

Proces mapiranja iz tog razloga ne bi se mogao sastojati u povremeno najjednostavnijem dijeljenju podataka, niti prostom kompiliranju, nego treba zahtijevati kompleksniju analizu i kategorizaciju.

Treba li nam ombudsmen za medije

Slijedeće pitanje koje se nameće je ko bi trebao biti nosilac procesa mapiranja? Tijela vlasti su u najvećoj mjeri ograničena svojim zakonskim ovlaštenjima i ne bi mogla primijeniti potrebnu fleksibilnost.

Nevladin sektor, koji je unazad nekoliko godina doprinio u velikoj mjeri borbi protiv tih štetnih pojava, bez dodatnih finansijskih sredstava ne bi mogao preuzeti tu ulogu i suočio bi se i sa određenim zakonskim preprekama (pristup podacima) te bi poželjno bilo da tu ulogu preuzme neko od tijela vlasti.

Na koji način urediti to pitanje - da li određenim sporazumom između svih gore navedenih ili davanjem takve vrste posla u nadležnost ombudsmena za medije koji bi bio formiran, u narednom periodu je otvoreno pitanje.

U određenom broju diskusija o ovoj temi nevladin sektor često ukazuje da bi formiranje ombudsmena za medije moglo unaprijediti zaštitu novinara i medijskih sloboda. Ombudsmen za medije bi mogao ne samo preuzeti ovu funkciju, nego pratiti i druge vidove pritisaka na novinare i medije, identifikovati ih i ukazivati odgovornima na reakciju.

Ombudsmen za medije bi mogao biti tijelo vlasti koje može zastupati zaštitu novinara i medijskih radnika, pratiti stanje medijskih sloboda, ali i omogućiti da se kroz pozivanje na profesionalizam i nepristrano izvještavanje zaštiti interes javnosti.

„U posljednje dvije godine vidi se jasna promjena omjera prijave i događaja koji se odnosi na prijetnje i napade na novinare, te je čak 70% onih koji se odnose na onlajn nasilje i prijetnje“

Prijetnje i napadi na novinare preselili su se u online sferu

Piše: Mirna MILJANOVIĆ

Registar napada i drugih incidenata koji se odnose na napade na novinare i medijske radnike, koji vodi Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, ukazuje na to da se značajan dio prijetnji i napada na novinare preselio u onlajn (online) sferu. Ova evidencija ukazuje na sve učestaliju pojavu onlajn nasilja, te porast broja prijetnji koje novinari dobijaju putem društvenih mreža i u komentarima na internet portalima.

Imajući u vidu da je Ministarstvo ovu evidenciju uspostavilo u aprilu 2016. godine, u posljednje dvije godine vidi se jasna promjena omjera prijave i događaja koji se odnosi na prijetnje i napade na novinare, te je čak 70% onih koji se odnose na onlajn nasilje i prijetnje.

Prijetnje na društvenim mrežama

Ovaj Registar svoju svrishodnost ima ne samo u tome da prema njemu možemo, žargonski rečeno, “pratiti trendove”, već i sam tok prijave, preduzete mjere i radnje, odnosno epilog same prijave.

Primjera radi, na osnovu Registra možemo jasno vidjeti kad je prijava zaprimljena od strane policije, ko je prijavio, šta je urađeno po istoj, da li je tužilac dao kvalifikaciju djela ili nije, kada je nadležnom tužilaštvu predat izvještaj o učinjenom krivičnom djelu ili izvještaj o preduzetim mjerama i radnjama i da li je nakon toga još nešto urađeno po nalogu tužilaštva.

Ono što ova evidencija pokazuje da najveći broj podnesenih izvještaja prema tužilaštvima od strane policijskih službenika jesu izvještaji o preduzetim mjerama i radnjama, a ne izvještaji o učinjenom krivičnom djelu, jer tužilac nije kvalifikovao samo djelo.

Većina njih, prema našim saznanjima, završi na tome.

Podsjetiću, u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini na snazi je tužilačka istraga. Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske jasno kaže da je tužilac taj koji donosi naredbu o sprovođenju istrage, kroz strategiju i plan istrage odlučuje koje radnje dokazivanja su mu potrebne radi prikupljanja što kvalitetnijih dokaza.

Ovime ne želim da amnestiram ulogu policije u procesu prijava o napadima i prijetnjama novinarima, već da ukažem da mi nismo sami u ovoj priči dokazivanja i procesuiranja.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske je u prethodnom periodu mnogo radilo na senzibilizaciji i profesionalizaciji naših policijskih službenika u odnosima prema novinarima, od ponašanja na terenu, do samog zaprimanja prijave i vjerujem da će taj proces biti nastavljen i u narednom periodu.

Prijetnje na društvenim mrežama koje se tiču ugrožavanja bezbjednosti procesuriraju se od strane policijskih službenika, a kao podrška našim

kolegama u ovim istragama su inspektori Odjeljenja za visokotehnoški kriminalitet koji imaju dovoljno stručnosti i znanja da ove prijave izgraju do kraja, odnosno da identifikuju lice koje je upućivalo prijetnje.

Kao primjer ću navesti prijave prijetnji novinaru Draganu Bursaću na društvenim mrežama. Postupajući po jednoj prijavi, policijski službenici su identifikovali i locirali lice koje je upućivalo prijetnje, te se obratili tužilaštvu za zamolnicu za međunarodnu pravnu pomoć, jer se lice nalazilo u Srbiji. Nažalost, do danas u ovom predmetu nije napravljen taj iskorak.

S druge strane, u slučaju druge prijave prijetnji Draganu Bursaću, policijski službenici su identifikovali lice koje je upućivalo prijetnje i locirali ga u Crnoj Gori. Tužilaštvu je predloženo da traži zamolnicu za međunarodnu pravnu pomoć, što je i urađeno. Crnogorska policija je postupila po ovoj zamolnici i lice je procesuirano za krivično djelo "Ugrožavanje bezbjednosti" pred tamnošnjim pravosudnim organima.

Ova dva slučaja jasno pokazuju u kojem smjeru neka istraga može otići i šta može biti epilog. Svakako da je adekvatna sankcija najbolja poruka za svako lice koje upućuje prijetnje po život putem društvenih medija bio kome, a posebno novinarima, Samo će sankcionisanje odgovornih izvršilaca doprinijeti da se sve prisutnije onlajn nasilje smanji.

Mali, ali značajni koraci

Svakako da se ovo sve jednako odnosi i na one prijetnje i napade koje novinari dobijaju u realnom životu. Pomak u tom smislu u odnosu na prethodne godine napravljen je tako da većina njih napade prijavljuje najbližoj policijskoj stanici odmah po događaju. Nažalost, ranije je bio slučaj da za takve slučajeve policija saznaje ili od Udruženja BH novinari ili posredstvom medijskih objava.

Svi ovi mali, ali ipak značajni koraci, napravljeni su kontinuiranom saradnjom Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske sa novinarima, Udruženjem BH novinari i Udruženjem novinara Republike Srpske. Svakako da je u ovu komunikaciju neophodno uključiti i pravosudne organe – sud i tužilaštvo, i posebnu pažnju posvetiti njihovom uključivanju u naše zajedničke sesije, konferencije i edukacije.

Policija, mediji, ali i pravosudni organi u vršenju svojih profesionalnih zadataka i u interesu javnosti trebalo bi da ostvaruju saradnju i stvaraju odgovorne, profesionalne i partnerske odnose i prakse zasnovane na razumijevanju, povjerenju i proaktivnom pristupu.

Vildana Džekman, koordinatorica Linije za pomoć novinarima: Moramo imati systemske i zvanične statistike o napadima na novinare

Razgovarala: Maja RADEVIĆ

Zbog čega je važno mapiranje napada na novinare, posebno u okviru policijskih i pravosudnih institucija u BiH?

- Mapiranje napada u sistemima policije i pravosuđa jako je važno zbog garancije medijskih prava s jedne strane, a s druge strane i zbog omogućavanja rada medijskih profesionalaca, kao i prevencije kršenja medijskih prava i sloboda u budućnosti. Svaka država bi trebala imati bazu napada na novinare i medije jer je to njezin odgovor na spremnost da poštuje jedno od temeljnih ljudskih prava slobode izražavanja i garancije prava na rad medijskih profesionalaca, što nije slučaj sa BiH, koja nema jedinstveni registar u CMS sistemu u pravosuđu. Jedini izuzetak jeste da se ovaj mapping radi u MUP-u RS, a takva praksa bi trebala postojati i

u Federaciji BiH. Linija za pomoć novinarima/BH novinari vodi bazu podataka napada na novinare ke i medije, ustupamo podatke svima na zahtjev, ali i dalje smatramo da je institucionalno mapiranje neophodno.

U kojoj mjeri nepostojanje jedinstvenog registra podataka o napadima na novinare/ke u navedenim institucijama otežava rad Linije za pomoć novinarima, kao i samih novinara/ki koji su žrtve napada?

- U bazama podataka za rad na predmetima u pravosuđu (CMS) ne postoji mogućnost evidentiranja krivičnih djela prema novinarima jer se prilikom elektronske evidencije sudskih predmeta ne unose podaci prema profesiji oštećene strane, niti krivični zakoni u BiH poznaju „napade na novinare“ kao posebno krivično djelo. Jedina baza podataka o napadima na novinare jeste ona koju vodi Udruženje/udruga BH novinari. Postojanje sistemске, zvanične i institucionalne statistike o kršenju medijskih sloboda i napadima na novinare i druge medijske djelatnike je obaveza državnih i pravosudnih instanci i omogućava uvid u stanje medijskih sloboda i slobode izražavanja u jednoj državi.

Postojanje jedinstvenog registra olakšalo bi pristup informacijama o statusu predmeta i monitoringu sudskih postupaka. S druge strane bi omogućilo da spoznamo trajanje istražnih radnji koje provode policijski i tužilački organi u postupanju i procesuiranju napada na novinare. Udruženje BH novinari godinama zagovara da se u postojećoj CMS bazi podataka vodi poseban registar napada na novinare ke i druge medijske profesionalce po uzoru na već uspostavljenu bazu u MUP-u RS, ali još uvijek nema pomaka u tom pravcu. Nepostojanje navedenog registra značajno otežava rad Linije za pomoć novinarima jer mi konstantno „lutamo“ istražujući u kojoj proceduri je određen predmet koji smo zaprimili, tj. da li je u nadležnom MUP/PU/FUP ili tužilaštvu, ili pak u Sudu. S druge strane, na informacije čekamo po 15 dana i više jer je to zakonski rok po Zakonu o slobodi na pristup informacijama (ZOSPI).

VSTV BiH je još 2019. u svom godišnjem izvještaju donijelo preporuku za pravosudne institucije da se uspostavi CMS baza podataka slučajeva koji su vezani za novinare, ali ta preporuka do danas nije implementirana. Sta je po Vašem mišljenju razlog tome?

Mislim da jednostavno ne postoji interes da se unutar CMS baze podataka uvrsti i praćenje slučajeva napada na novinare, jer tehnički je to sasvim izvodljivo da se ugradi u postojeći CMS sistem. Linija za pomoć novinarima od januara do septembra 2021. zabilježila je 58 slučajeva napada na novinare - to je veliki broj koji ukazuje da su sloboda izražavanja i medijska prava na sve većoj meti napada i pritisaka. Jedna takva baza daje kredibilnost da država vodi brigu o garanciji slobode izražavanja i zaštiti medijskih sloboda. Mora postojati značajniji pritisak na pravosudne instance da se ova baza kompletira s relevantnim podacima.

Smatrate li da je u okviru Institucije ombudsmena za ljudska prava u BiH potrebno imati posebno ombudsmena za medije i na koji način bi to unaprijedilo položaj novinara, njihovu sigurnost i medijske slobode općenito?

Mišljenja sam da bi poseban referat garancije prava i medijskih sloboda, zaštite prava novinara ki u Instituciji Ombudsmana za ljudska prava BiH ili povjerenik za zaštitu slobode izražavanja doprinio da novinari i medijski profesionalci imaju važan nivo institucionalne podrške, osobito pred pravosudnim instancama. Preporuke koje izdaje Institucija Ombudsmana za ljudska prava BiH u oblasti slobode izražavanja su značajne, ali poseban odjel ili ombudsman koji bi se bavio tematikom slobode izražavanja, medijskih prava i zaštite ličnih podataka osigurao bi i organizacijama civilnog društva i široj javnosti praćenje stanja medijskih prava i sloboda, a novinarima garantovao institucionalnu podršku u ostvarivanju

prekršenih prava i sloboda.

Koliko ste generalno zadovoljni saradnjom sa policijskim i pravodnim institucijama kada je riječ o istragama i procesuiranju napada na novinare te omogućavanju pristupa informacijama u tim slučajevima?

Linija za pomoć novinarima/BH novinari surađuje u kontinuitetu s nadležnim MUP-ovima, Federalnom upravom policije i policijskim upravama na kantonalnim nivoima i svi oni redovno i vrlo ažurno odgovaraju na zahtjeve za pristup informacijama o statusima slučajeva koje prijavljujemo. Također, policijski organi su vrlo brzi u vezi sa zaprimanjem prijave i sprovođenjem istrage. Međutim, mi zaista imamo problem s istragama nadležnih tužilaštava jer pojedine istrage traju jako dugo, osobito kad se radi o predmetima prijetnji i napada u online prostoru nad medijskim profesionalcima. Mi smo u Liniji za pomoć novinarima uspješno riješili devet slučajeva u korist novinara od januara do oktobra 2021. godine. Radi se o slučajevima iz 2019., 2020. i 2021. godine. Značajno je da su se slučajevi počeli rješavati pozitivno, u korist medija i novinara, ali opet, satisfakcija koju novinar ka dobije kada nakon prijetnji, napada ili govora mržnje treba proći po tri-četiri godine ili više da se slučaj riješi, nije mjerodavna pretrpljenoj boli, strahu i napadu na nečije dostojanstvo i tjelesni integritet.

Impressum

Udruženje/udruga BH Novinari

Kralja Tvrtka 5/5, Sarajevo, BiH

Tel: +387 33 223 818;

Fax: + 387 33 255 600

E-mail: bhnovinari@bhnovinari.ba;

Web: www.bhnovinari.ba

Redakcijski kolegij biltena

Faruk Kajtaž

Siniša Vukelić

Borislav Vukojević

Bedrana Kaletović

Amer Tikveša

Urednik

Maja Radević